

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך יח, תשכ"ז

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לנטיית של נַעֲלִים*

מר ראובן מירקין כותב ב"לשוננו לעם" קצ"ג, עמ' 22, כי ב"לוח השמות" שלי הוריתי, שנטיית נַעֲל היא לפי בַּעַל, בַּעֲלִים, בַּעֲלִי, בַּעֲלִיו או לְפִי יַעֲרוֹת, יַעֲרוֹת־י, יַעֲרוֹתִי, ושלא הבאתי בכלל את הנטייה נַעֲלִי, נַעֲלִיו, כדרך נטיית הוֹגִיִּים במשקל רַגְלִים וכדומה.

לדעתי אין להקיש נטיית נַעֲלִים לשל רַגְלִים. שאלת נטייתם של שמות סגוליים בריבוי זוגי עלתה לפני עוד לפני כמחצית היובל שנים (בשנות תש"ב-תש"ג), כשטיפלתי בהתקנת חיבורי "לוח השמות" לדפוס. מבין למעלה ממאה שמות בעלי ריבוי זוגי, המצויים במקרא (מהם כ-30 שמות פרטיים של אנשים ומקומות, כגון: אפרים, דבליים, ירושלים, מצרים) מניתי בערך עשרים שמות במשקלים סגוליים. קבעתי, שלמרביית השמות מסוג זה יש צורת ריבוי שונה משל הסגוליים האחרים, שברגיל פותחים בשווא-קמץ (בגדים, ילדים, ספרים, גרנות, יערות ועוד). שמות אלה שמרו על ניקודם הקדמון "פַּעֲלִי", "פַּעֲלִי", "פַּעֲלִי" בריבוי נפרד ובנטייה, כגון: אֲזִינִים, חֲפְנִים, מְתַנִּים, צִהְרִים (ואולי גם: אֲפְנִים, אֲפְנִיו, משלי כה, יא); בְּרָפִים,

* המערכת הביא את העניין לפני הוועדה לשאלות דקדוק

שימושיות באקדמיה ללשון העברית.

כְּפָלִים; אֲפָסִים, נְחָלִים, קֶרְנִים (גם: קֶרְנִים), רְגָלִים, וְאוֹלֵי גַם:
 אֲשָׁרִים (אֲשָׁרִיָּה, דְּבַר' לֵג, כֵּט; "אֲשָׁרִי", מִשְׁלֵי יָד, כֹּא), אֲחָלִים
 ("אֲחָלִי", תְּהִל' קִיט, ה) פְּחָדִים ("פְּחָדִי", אִיּוֹב מ, יז), וַיִּתְּכֵן
 גַּם: תַּחְתָּיִם (עַל יֶסֶד תַּחְתִּי, תַּחְתִּיָּה וכו'), וּבִימִינוֹ: גִּרְבָּיִם וְעוֹד:
 וְהִנֵּה לִגְבֵי נְטִייתָם שֶׁל שְׁמוֹת אֱלֹהִים לֹא נִתְעוֹרַר כָּל סֶפֶק, שֶׁהֵרִי
 בְּכָל מְקוֹם, שֶׁהֵם מְצוּיִים בְּנְטִיָּה, נִשְׁתַּמֵּר הַנִּיקּוּד שֶׁבְּנִפְרָדִים:
 אֲזוּנִי, מְתַנֶּיָּה, בְּרָפְיוֹ, קֶרְנִי (גם: קֶרְנִי), רְגָלִיָּה וְכֵן הָאֲחֵרִים.
 וְאוֹלָם לֹא כֵן הַדְּבַר בְּשְׁמוֹת נְעָלִים, פְּעָמִים (בַּהֲרָאָה "רְגָלִים",
 שְׁאִינָה מְצוּיָה בַּמִּקְרָא בְּנִפְרָדוֹת, כִּי־אִם בְּנְטִיָּה "פְּעָמִי,
 פְּעָמִיָּה...; אֲבָל מְצוּיָה הִיא בַּהֲרַבָּה מִקְוֵמוֹת בְּפִיּוֹט); נְחָלִים,
 אֲלָפִים וְעוֹד מְעַטִּים, שֶׁלְּצַד הַרִיבּוּי הַזֶּה יֵשׁ לָהֶם גַּם רִיבּוּי
 רִגְלִי בְּסִיּוֹם יָם (נְעָלִים, נְחָלִים, אֲלָפִים, פְּעָמִים וְעוֹד).
 בַּמִּקְוֵרוֹת לֹא מִצָּאֵתִי שׁוֹם הַוִּכְחָה, שֶׁלְּשְׁמוֹת אֱלֹהִים יֵשׁ נְטִיָּה מִיּוֹחַדָּת
 לְפִי הַרִיבּוּי הַזֶּה, וְנִהְפֹּךְ הוּא – הַנְטִיָּה תִּמְיֵד לְפִי הַרִיבּוּי
 הַרְגִּיל יָם, כְּגוֹן: הַרִימָה פְּעָמִיָּה (תְּהִל' עַד, ג), מֵה יִפּוּ פְּעָמִיָּה
 (שׁוֹשׁ ז, ב), שֶׁל נְעָלִיָּה מֵעַל רִגְלִיָּךְ! קְרָא מֵלֶאךָ ה' אֵל מִשָּׁה
 מִתּוֹךְ הַסֵּנָה הַבּוֹעֵר (שְׁמוֹת ג, ה), וְנְעָלִיָּה תִּשִּׁים בְּרִגְלִיָּךְ (יִחִז' כֵּד,
 יז) וְעוֹד. וַיֵּשׁ לַהֲנִיחַ שֶׁהַצּוּרוֹת "פְּעָמִיָּה", "נְעָלִיָּה" שִׁיכּוֹת לְשְׁמוֹת
 שֶׁבְּרִיבּוּי זֶה פְּעָמִים, נְעָלִים, וְאֵף עַל פִּי כֵן נְטִיָּה לְפִי הַזֶּה
 לֹא מִצָּאֵנוּ בָּהֶם בְּשׁוֹם מְקוֹם.

וְאוֹלָם, מִכִּיוּן "ש" לֹא רִאִינוּ אִינוֹ רִאִיָּה", הַעֲלִיתִי שְׁאֵלָה זֹה,
 בְּתוֹךְ מֵאוֹת הַשְּׁאֵלוֹת הָאֲחֵרוֹת, שֶׁהִבָּאתִי לְפָנֶי וְעַד הַדְּקֻדָּק שֶׁל
 וְעַד־הַלְשׁוֹן דָּאוֹ. וְכֹוֹרֵנִי, שֶׁאִמַּר חֶבֶר הַוּוֹעֵדָה הַפְּרוּפ' מִד־
 קֶא סוֹטוֹ ז"ל, שֶׁהַנְטִיָּה בְּרוּרָה, וְאֵין לְהַטִּיל כָּל סֶפֶק שֶׁהִיא לְפִי
 הַרִיבּוּי הַרְגִּיל. מִטַּעַם זֶה לֹא הִכְנַסְתִּי בְּסִפְרִי הַגִּיל דּוֹגְמָה

מיוחדת לנטיית נַעֲלִים וסימנתי, שנטייתה לפי בְּעָלִים (דוגמה 284)
או לפי יַעֲרוֹת (דוגמה 285); לעומת זאת הבאתי שתי דוגמאות
לנטיית שמות מן הסוג הראשון (רְגָלִים, דוגמה 275; בְּרָכִים, 1271).
ולבסוף – דומני, שצורת־נטייה זו מיותרת היא לחלוטין,
שהרי מה הברכה שתצמח לנו בצורות־ניקוד נוספות בנטיית־
השמות? – עשויות הן רק להקשות, ולא להקל, על הלומדים – ועל
השגיאות הקיימות אנו מצטערים דיינו !

1. בהערות לדוגמאות אלה ציינתי את צורת הנטייה הכפולה
של רְגָל; רְגָלִי; רְגָלִים; רְגָלִי; ולעומתה רְגָל במשמעות "חג", רְגָלִים
רְגָלִי; רְגָלִיךָ... והוא הדין: קָרָן; קָרָנִים – קָרָנֶיךָ (עמ' 47).